

De effectieve hijshoogte in de montagehal is 18m. Het grote doek is geschilderd door Karel Appel voor de opera Noach. | FOTO: © JEDAN TUTUHATUNEWA |

Decoratelier verbouwd

Het Decoratelier van De Nederlandse Opera en Het Nationale Ballet heeft een grote renovatie achter de rug. Zichtlijnen schreef eerder over de plannen in 2006 en keert nu terug om het resultaat te zien. Hoofd Decoratelier Rolf Hauser geeft een rondleiding.

| DOOR: GERBRAND BORGENDORFF |

In mei 2006 schrijf ik voor het eerst over het Decoratelier van de Nederlandse Opera en het Nationale Ballet. Er zijn dan al plannen voor een ingrijpende renovatie. Wat ik dan nog niet weet is dat die plannen er al zijn vanaf de opening van het atelier in november 1985. Het atelier is dan met het AMC het eerste pand in het industriegebied Amsterdam Zuid-Oost, dat we nu vooral kennen van de Ziggo Dome, de Arena en Ikea. In die tijd zijn die er nog niet en kun je vanaf het atelier het AMC zien. Als het atelier gebouwd wordt, staat het Muziektheater (in die tijd bekend als Stopera) nogal in de belangstelling vanwege de enorme kostenoverschrijdingen bij de bouw. Het geld is op en er is weinig politieke steun voor het bouwen van een duur decoratelier. Besloten wordt om zo zuinig mogelijk te bouwen en om direct te beginnen met sparen voor een renovatie in 2010. Jaarlijks wordt geld apart gezet en de afspraak is dat van dit budget alles moet worden betaald, inclusief nieuwe eisen aan brandveiligheid, energieverbruik en arbo. Om alle wensen te kunnen realiseren blijkt ongeveer 10 miljoen nodig. In de spaarpot zit 6 miljoen, dus er moeten keuzes worden gemaakt. Besloten wordt om in ieder geval het volgende te realiseren:

1. Een nieuw truckdock met laadperron
2. Renovatie van de montagehal
3. Daglicht in de ateliers
4. Egaliseren van de vloeren
5. Verbetering van de kantoren (daglicht, buitenlucht).

Voor de wens om een fundering onder de vloeren aan te brengen blijft geen geld over. De zuinige bouw in 1985 had zich vertaald in vloeren zonder fundering, met als gevolg dat er door verzakking drempels in de vloer zijn ontstaan van soms wel 10 tot 20 centimeter. Als je met hoge en zware decors rondrijdt op relatief kleine wielen, is dat een serieus probleem. Toch is vanwege de kosten besloten om niet alsnog fundering aan te brengen. Wel zijn de vloeren geëgaliseerd en is er schuimbeton onder de betonnen vloeren geïnjecteerd. Daarmee is het nog geen biljartlaken, maar dat hoeft ook niet. De verwachting is dat verdere verzakking

beperkt zal blijven tot 3 centimeter. Dat is te overzien. In de diverse werkplaatsen is de vloer ook geëgaliseerd en is een nieuwe houten vloer over de oude houten vloer gelegd. De verwachting is dat het pand met alle bouwkundige ingrepen weer 25 jaar vooruit kan.

Eigen toneeltoren

De buitengevel is de meest in het oog springende verandering. Voorheen oogde het atelier als een saai en lelijk industriepand. Van buitenaf was niet te zien wat er binnen gebeurde en binnen was slechts beperkt daglicht. Nu is de hele gevel in een fris rood geschilderd. Grote glazen vliesgevels laten daglicht binnenvallen en bieden de medewerkers uitzicht. Van buitenaf kun je nu ook zien wat er binnen gemaakt wordt. Rolf Hauser: 'Het gebouw is qua footprint niet groter geworden, maar wel hoger. Het atelier beschikt nu namelijk over een eigen toneeltoren, vooral belangrijk om het toneel van het Muziektheater te ontlasten. Het Muziektheater is van 's morgens vroeg tot 's avonds laat in gebruik. Alle tijd die we daar kunnen besparen is van belang. In het atelier hebben we nu in oppervlakte (maar niet in hoogte!) een exacte kopie van de toren in het Muziektheater. De rollenzolder is precies gelijk, de spanten zitten op dezelfde plek en in de vloer van de rollenzolder zitten de luiken op dezelfde plek als die in het Muziektheater. We gebruiken deze toren bijvoorbeeld voor de *prémontage*. Een paar weken voor de première worden de regisseur, dirigent en ontwerpers uitgenodigd om het concept van de voorstelling te bekijken en te bespreken. In de hal bouwen we dan een *mock up* van het decor. Er is volop gelegenheid om alles te veranderen. Maar als het concept vaststaat, weten wij wat er moet worden gemaakt en kunnen we het werk gaan inplannen. Zo voorkomen we enorme wijzigingen op het laatste moment. Als we decors passend moeten maken in het Muziektheater neemt dat kostbare tijd en ruimte in beslag, bovendien kunnen we daar alleen werken in de pauze van de repetities. En met alle high tech apparatuur en gevoelige kelen en oren is het theater natuurlijk helemaal geen plek voor ►

Het saaie, grijze fabriekspand heeft grote ramen gekregen en is fris rood geschilderd. | FOTO: © JEDAN TUTUHATUNEWANA |

activiteiten met veel stof en herrie. Het monteren van de decors in onze montagehal is in alle opzichten de beste oplossing.'

Lift met maatje zeecontainer

De logistiek van het atelier is door de renovatie flink verbeterd. Rolf Hauser: 'Met het nieuwe truckdock kunnen we overdekt laden en lossen. Het laadperron heeft dezelfde hoogte als de vloer van de vrachtwagen en we hebben hijsvoorzieningen voor het lossen van open trailers. Vanaf het truckdock gaan de goederen via een nieuwe goederenheffer naar de verschillende verdiepingen van het pand.' Vroeger werden de decors, gespannen op latten, opgeslagen in een ruimte in het decoratelier die qua hoogte gerelateerd was aan het Muziektheater. Tegenwoordig worden decors niet meer zo gemaakt. Rolf: 'We maken geen decors meer van doek dat op raamwerken gespannen wordt, we werken nu met vakken die we aan staalconstructies hangen. Dit vergt een totaal andere wijze van opslag, vandaar dat we nu ook een grote externe decoropslag nodig hebben. Alle voorstellingen moeten geschikt zijn om te reizen. Doeken bewaren we in kratten, decors vervoeren we in containers. De lift die alle delen van het gebouw verbindt is daarom 9 meter lang, de maximale hoogte van de decors, en 3 meter breed, net iets breder dan een zeecontainer.'

Vertragingen in de bouw

Door de nodige strubbelingen begon de verbouwing veel later dan gepland. Wil je als Muziektheater wel een eigen atelier? Zo ja, hoe groot? Zo ja, waar? Moeten we renoveren of iets nieuws bouwen? Al die vragen zijn bediscussieerd voordat er groen licht kwam. Rolf: 'Toenmalig zakelijk directeur Truze Lodder heeft

zich sterk gemaakt voor behoud en renovatie van het atelier. Zij zag een strategisch belang voor de internationale positie van De Nederlandse Opera. Doordat we een eigen atelier hebben, zijn we een interessante en gewilde coproducteur voor buitenlandse gezelschappen. Het eigen atelier maakt ons ook veel flexibeler. Door alle discussie vooraf zijn we anderhalf jaar te laat begonnen. Voordeel was wel dat er iets langer is doorgespaard en dat kwam weer ten goede aan de renovatie.' Toen de verbouwing eenmaal was begonnen, bleek tijdens de eerste bouwphase dat er een fout was gemaakt in de constructieberekeningen. Met vertraging als gevolg. Rolf: 'Maar die hebben we later ingelopen, ook al moesten we daarvoor afstappen van de geplande fasering van de bouw. Dat we uiteindelijk het project op tijd konden opleveren was nog niet zo eenvoudig. In de programmering was rekening gehouden met de renovatie zodat we die in een rustige periode zouden doen. Maar doordat de bouw later begon zaten we midden in een enorm drukke periode. Toch hebben onze klanten, de opera en het ballet, er niks van gemerkt. Als er om acht uur een decor moest staan, dan stond het er ook. Dat was soms een flinke uitdaging, maar het is steeds gelukt.'

Geld over

Hoe was de verbouwing georganiseerd? Rolf: 'Er was een klein team. We werkten met een architect voor het ontwerp van de gevel en ikzelf was de 'architect' van het interieur. Onze technisch directeur Frans Huneker was bij aanvang projectmanager. Toen hij een tijdje ziek was, heb ik in samenwerking met extern projectmanager Lian Thé van bureau Toornend die rol overgenomen. Voor mij was het prettig dat ik op alle niveaus vertegen-

woordigd was. Ik zat bij de bouwvergaderingen, overlegde met de timmerman op het werk, maar ik was ook bij de zakelijk directeur voor overleg in de stuurgroep. Dat gaf me het inzicht en de ruimte om te sturen. We hebben de verbouwing in vier bouwfases verdeeld. Iedere afdeling regelde steeds de eigen verhuizing. Dat gaf hen een hoop extra werk, maar het creëerde ook heel veel betrokkenheid.' En is het nu helemaal klaar? Rolf: 'Er moet nog wel wat gebeuren. Er is ook nog wat geld over. We beginnen met de hijsvoorzieningen in de nieuwe toneeltoren. Daar komen takels en vier decortrekken die heen en weer kunnen rijden. In hal 2 komen nog grote stellingen en er moet nog werk worden gedaan aan de installaties. De nieuwe lift is in feite niet nieuw, maar tweedehands. Hij staat op zijn plek, maar hij werkt nog niet. Dat lossen we nog op.'

Tevreden

Is hij tevreden? Rolf: 'Ja, zeker. De ateliers zijn sterk verbeterd door de nieuwe vloeren, het daglicht dat binnenvalt en de grote kraanbaan voor het verplaatsen van grote stukken. Het schildersatelier heeft een inspectiebrug gekregen, waardoor de schilders veel beter van afstand het werk kunnen beoordelen. Voor de opera is het belangrijk dat het atelier nu beschikt over een toneeltoren, het Nationale Ballet is blij met de kostuumopslag die we hebben kunnen maken. En voor alle gebruikers is het goed dat we de logistiek konden verbeteren. Ik ben dus heel tevreden. Het is gelukt om onze plannen uit te voeren, op tijd en binnen budget. Ik denk dat we de juiste keuzes hebben gemaakt. Als de komende tijd blijkt dat we toch iets vergeten zijn, dan is er gelukkig nog een klein beetje budget over om dat op te lossen. Dat is fijn.' ◀

Ontwerp gevel	VMX architecten, Amsterdam
Ontwerp interieur	Rolf Hauser
Aannemer	Hegeman, kantoor Amersfoort, projectleider René van Deuveren
Constructie	Duyts, Amsterdam, projectleider Sjaak van Steijn
W en E advies	Nelissen, Eindhoven, projectleider Frank Rutjes
W en E uitvoering	ITN, projectleider Rensco de Vroom
Projectmanagement	Toornend en Partners, Haarlem, projectleider Lian Thé
Bouwtoezicht	Bremen Bouwadvies, kantoor Rotterdam, opzichter Piet de Gier
Oppervlakte BG	10.000 m ²
Volume gebouw	106.000 m ³
Montageruimte	20m x 30m
Hoogte toren bruto	21m
Hoogte toren netto	18m (hijshoogte trekken)

Vaste hijsvoorzieningen montageruimte (alles D8+):

- 4 Hydraulische decortrek, 550 kg met identieke roedes als in het Muziektheater. De trekken hangen in trussen die mechanisch in toneeldiepte te verplaatsen zijn.
 - 10 1.000kg takels op de rollenzolder
 - 2 500kg takels op de rollenzolder
 - 2 500kg takels onder de vloer van de rollenzolder in twee bovenloopkranen.
- Bediening vanaf de vloer, draadloos.